

מפעל עולמי להצלת הדת

על ידי שנקיים ברית הערבות ומצות התוכחה בכל העולם כולו

גליון # 34

חברה מזכי הרבים העולמי לקיום היהדות

חודש תמוז תשס"ב

בו יבוארו עניני ברית הערבות שקיבלנו והתחייבנו במצוות ה' "בְּהָרָה סִינַי" להיות ערב על כל איש ואיש מבני ישראל, וכל אחד ואחד נענש מכוח חיוב הערבות כמו שכתוב (ויקרא כו, לז), "וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו" וכמבואר ברש"י שם: ומדרשו "וְכָשְׁלוּ אִישׁ בְּאָחִיו" זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערביין זה לזה, (ועיין סנהדרין דף כ"ז:).

על ידי ברית הערבות ומצות התוכחה נבנה בית המקדש

שער הערבות

על עניני שכר ועונש

שער הערבות והצלת נפשות

סימן ד'

בשאלות ותשובות נחלת שבעה (שאלה פ"ג) וזה לשונו: **מי שנאבד לו בנו והוגד לו, ושמע שיצא חוץ לדת להמיר בדת ישמעאלית והוא לא הגיד כי בורח הוא אם מותר לחלל עליו השבת לרכוב אחריו אולי יוכל להחזירו.**

תשובה: תחלה אקדים דברי הרשב"א בתשובה הביאם הבית יוסף באורח חיים (סימן ש"ו) וזה לשונו: **נשאל להרשב"א על אחד ששלחו לו בשבת שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל מומר להוציאה מהדת ישראלית להמיר בדת ישמעאלית אם שם לדרך פעמיו בשבת פן יפחידו להמיר אם מותר לילך אפילו מחוץ לג' פרסאות למאן דאמר דתחום ג' פרסאות דאורייתא. ואפילו להביא חותם מצד המלכות מי דחין מספק זה את השבת כדדחין בספק נפשות.**

והשיב הדר צריך תלמוד, ומכל מקום כך דעתי נוטה שאין דוחים שבת על הצלה מהעבירות לפי

שאמרו אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך ואפילו איסורא זוטא לא שרינן ליה כדי להציל חבירו מאיסורא רבה אלא כשאותו איסור בא לעם הארץ על ידי חבר אבל בענין אחר לא כדמוכח בפרק קמא דשבת בבעיא דהדביק פת בתנור. ועוד צריך תלמוד עד שיעמוד הדבר על בוריו עד כאן לשונו. וכתב עליו הבית יוסף וזה לשונו: והתוספות כתבו בפרק קמא דשבת בתחלה כדברי הרשב"א ואחר כך הקשו מדתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וקשה דכל המשחרר עבדו עובר בעשה, ותירצו דשאני פריה ורביה דמצוה רבה היא, ועוד יש לומר דדוקא היכא שפשע שהדביק פת בתנור סמוך לחשיכה אבל היכא דלא פשע מידי שרי למיעבד איסורא זוטא כי היכי דלא ליעבד חבירה איסורא רבה והוכיחו כן וכו'.

והשתא אם לתירוצא דמצוה רבה הדבר ברור שאין לך מצוה רבה מלהצילה שלא יפחידה עד שתמיר. ואם לתירוצא דמחלק בין פשע ללא פשע ה"נ לא פשעה והלכך לחלל עליה שבת לפקח עליה שרי, ומצוה נמי איכא, ואי לא בעי למיעבד כייפינן ליה כדאשכחן במי שחציו עבד וחציו בן חורין שכופין את רבו כדי שלא יתבטל ממצות פריה ורביה כי רבה היא. **ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה נראה דשפיר דמי דלגבי שלא תמיר ותעביד כל ימיה חילול שבת אמרינן איסורא זוטא הוא עד כאן לשון הבית יוסף.**

והנה מדברי הבית יוסף נשמע שלא התיר רק בנדון הנזכר לעיל היכא שלא פשע אבל היכא שפשע כגון בנדון דידן הוי אסור.

ולי נראה דגם היכא שפשע כמו בנדון דידן נמי שרי לכתחלה ואפילו לחלל שבת בדברים האסורים מן התורה. וגם הרשב"א לא החליט לאיסור רק סיים שהדבר צריך תלמוד. ועוד לא השיב על שאלת השואל ששאל אם דחינן שבת מספק זה כדדחינן בספק נפשות. והרשב"א לא השיב על זה.

ולי נראה דדחינן שבת מספק זה כמו גבי חולה ואמרינן טעמא מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה וכל הזריז הרי זה משובת, וכל השואל הרי זה שופך דמים ואפיי רבים יכולים לחלל שבת בשביל אחד החולה כדי שיוכל לשמור שבתות הרבה ואין אומרים וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך. ואין לומר דהיינו טעמא כתירוץ של התוספות משום דהחולה לא פשע, זה אינו דאין מיתה בלא חטא. גם במפקח את הגל דמחללינן שבתא אפילו על כמה ספק ספיקא כמו שהארכתי לעיל בתשובה סימן ס"ב. ואין לומר דמיתה שאני אם כן כל שכן הוא להציל נפשו מני שחת ממיתה נצחית לא כל שכן. ועוד דגם לתירוץ ראשון של התוספות משום דמצוה רבה היא הא נמי מצוה רבה היא וחילול שבת נגד זה איסורא זוטא היא כמו שכתב הבית יוסף.

ועוד אם רבים רשאים לחלל שבת מפני חולה אחד משום מוטב שיחלל שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה והאי ואל יחלל שבתות הרבה לאו דוקא הוא דהא כשאדם מת נעשה חפשי מן המצות. ועוד שמא הגיע עתו למות. אלא רצה לומר דמכל מקום אנן עבדינן דיזן שמא יוכל לקיים עוד שבתות הרבה. ואם כן מכל שכן כאן שמחללינן עליו שבת כדי שיוכל לקיים מצות הרבה בכל ימות השנה וגם שלא יחלל שבתות הרבה. ואף אם הוא ספק אם יכולים להצילו. ועוד אף אם פשע האי פשיעה דומה לאונס הוא על ידי הסתה ואחר השעה הרעה יתחרט ואם כן למה לא יצילוהו מן דת ישמעאלית, **בודאי האי חילול שבת איסורא זוטא הוי.** והנראה לעניית דעתי כתבתי נאם שמואל הלוי.

דין ערבות בישראל שנשתמד

כל ישראל ערבים זה לזה.¹

יש לחקור אם ישראל נשתמד אם שייך ערבות לכל ישראל, או כיון שהוא מומר פקע מיניה ערבות, והכי הוא מרגלא בפומייהו דאנשי כיון דנשתמד אומרים אחד ערבות חסר², ועיין בספר שפת הים חח"מ סימן ב', ועיין שאלות ותשובות הרדב"ז החדשות חלק א' סימן קפ"ז וזה לשונו: ואם יצא יצא ואנחנו נושענו מערבותו דאין אנחנו ערבים למומרים וכו' יעויין שם, ומה שכתב הרב דגול מרבבה בחידושיו ליורה דעה (סימן קנ"א) לפרש כונת דברי הרב ש"ך דכונתו הוא דאפילו מומר אמרינן אף על פי שחטא ישראל הוא אלא דה"ה בשוגג אבל במזיד אפיי ישראל אין אנחנו מצויין להפרישו יע"ש, ואחרי המח"ר דבריו תמוהים דאיך יתכן שיראה אדם לחבירו חוטא במזיד ובידו להפרישו שלא יתחייב להפרישו משום הוכח תוכיח את עמיתך, וכמו שהכרחתי זה בתשו' בשה"ק חקקי לב³ וצ"ע.

ועיין בתשובות בנימין זאב⁴ שכתב דאסור להכשילו למומר באיסורים יע"א, ועיין מ"ש הרב מהריק"ש בס' ערך לחם באה"ע⁵ ומה שהק' ממ"ש אעפ"י שחטא ישראל הוא יע"ש, ולעניות דעתי לא קשה מידי דלענין חומרא נאמר זה לא להקל באיסורים, ועמ"ש המרדכי ביבמות⁶ ועיין ספר החסידים⁷ וזה לשונו:

אם רואה אדם נכרי עושה עבירה אם יכול למחות ימחה, שהרי שלח הקדוש ברוך הוא את יונה לנינוה להשיבם כי כשהקדוש ברוך הוא כועס אין עת רצון לפניו יעויין שם, ועיין להרב משנת חכמים (סימן תקכ"ב). והרב לחמי תודה (דכ"ד ע"ד) כתב דהמחלל שבת בפרהסיא יצא מהערבות, דהו"ל כמו מומר לעבודה זרה יעויין שם.

גם הרב חוות יאיר (סוף סימן קפ"ה) כתב דבמומר אם בידינו למחות מחוייבים אנחנו למחות יעויין שם.
(גנזי חיים מערכת כ')

(המשך בגליון הבא אי"ה)

מפעל עולמי להצלת הדת

1) מוצל מאש סימן י"ב, פנים מאירות ח"א סימן ס"ו, ועיין בתשובות זרע אברהם ח"א סימן י"א, שמע יעקב סדר ויצא, הלק"ט ח"א סימן ק"ל, ישועות יעקב ס' חיי שרה, שבועות דל"ט ע"א, מז"ה חק"ל ח"א דס"ג, דברים אחדים דק"ד ע"ג, קיצור של"ה ד"א ע"ד, מהרלנ"ח סימן ע"ו.

2) עיין להרב ש"ך ביו"ד סימן קנ"א ס"ק ו', ועיין במג"א ח"א סימן ד"ש סק"ח, ומ"ש הרב פרי מגדים בח' א"א שם יע"ש.

3) ח"א סימן י"ט יע"שב.

4) סימן ת"ו ות"ז.

5) סימן י"ט.

6) סימן ק"ו.

7) סימן אלף וקכ"ד.